

Síťování služeb pro děti a jejich rodiny v Jihomoravském kraji

Krajská síťářka: Mgr. Ing. Martina Cirbusová, Ph.D.
zpracováno k: 01/2019

Klíčová aktivita 1 – Podpora a rozvoj služeb v oblasti SPOD

Podaktivita 1.1: Podpora síťování služeb na lokální úrovni

Projekt Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Obsah

Úvodní slovo	2
O projektu <i>Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí</i>	3
Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory	5
Spolupráce v rámci krajské sítě na podporu dětí a rodin	7
Síťování v Jihomoravském kraji	8
Shrnutí ze síťování	14
Doporučení pro rozvoj sítě v Jihomoravském kraji	20
Závěrem	22
Použité zdroje	23
Potřebujete více informací?	24

„... pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než pokud je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby – koordinátora.“

Úvodní slovo

Vážené kolegyně a kolegové,

tento dokument je součástí projektu Ministerstva práce a sociálních věcí „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“¹, aktivity Podpora a rozvoj služeb v SPOD a navazuje na analýzy místních sítí služeb a návrhy jejich optimální podoby, které byly zpracovány na území do projektu zapojených obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP).

Proč je důležité síťovat

*Síťování služeb vnímáme jako **nástroj zvýšení efektivity cílené práce s klientem – dítětem a jeho rodinou**. Vychází z předpokladu, že pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než když je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby koordinátora (v tomto projektu se jednalo o **lokální a krajské síťačky a síťáře**).*

Síťování služeb je dynamický a nikdy nekončící proces směřující k naplnění potřeb dětí a rodin žijících v dané lokalitě. Aby bylo síťování co nejúčelnější a šité na míru lokalitě, je třeba nejprve zmapovat stávající síť – tedy místní aktéry a jejich potřeby směrem k fungování sítě a to, jakým způsobem spolupracují. Proto lokální síťačky a síťáři (na úrovni ORP) a krajské síťáři (na úrovni krajů) důkladně mapovali terén a na základě zjištění pracovali společně s aktéry na tématech, která se ukázala jako významná pro rozvoj sítě, místní spolupráce apod.

Návrhová část dokumentu obsahuje shrnutí výstupů síťování na území ORP zapojených do projektu a zejména pak souhrn doporučení pro posílení a další rozvoj krajské sítě služeb pro děti a rodiny.

*Je zřejmé, že v každé lokalitě je síť služeb jiná, a to vzhledem k odlišným potřebám dětí a rodin, a je ovlivněna vnějšími podmínkami v lokalitě (např. personální a finanční kapacity aktérů). Všechny sítě služeb by však měly naplňovat principy transformace a **odrážet v první řadě potřeby dětí a rodin**.*

Bez vás by to nešlo

*To vše by se neobešlo bez samotného **procesu síťování**, tedy propojování místních aktérů sítě napříč rezorty, které vnímáme jako alfu a omegu spolupráce. Děkujeme proto všem místním aktérům sítě služeb za ochotu k setkávání se, zájem o spolupráci, podněty a společnou činnost na lepším fungování sítě podpory pro děti a jejich rodiny.*

*Mgr. Kristýna Jůzová Kotalová a realizační tým aktivity síťování
oddělení transformace služeb pro rodiny a děti
Ministerstvo práce a sociálních věcí*

¹ Číslo projektu CZ.3.2.63/0.0./0.0/15_017/0001687.

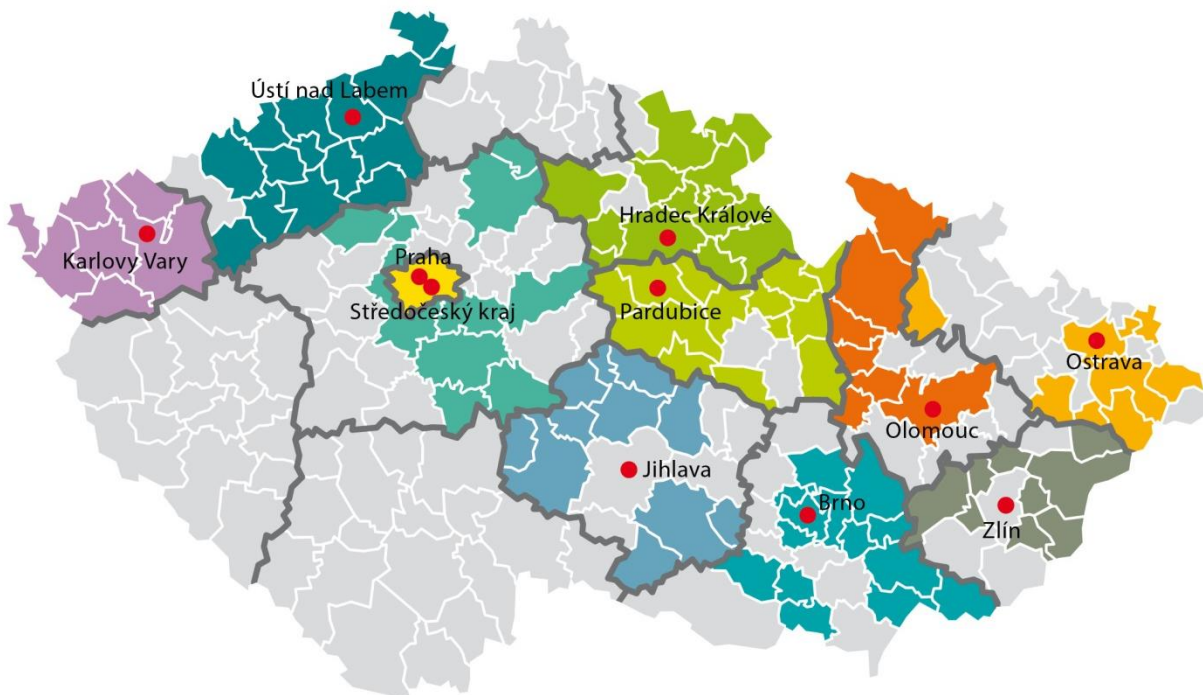
O projektu *Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*

Termín realizace: 1. 1. 2016 až 30. 6. 2019, ve **12** zapojených krajích.

Projekt se zaměřuje na posílení mezirezortní a multidisciplinární **spolupráce v oblasti péče o ohrožené děti a jejich rodiny**. Cíli projektu jsou podpora orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a dalších klíčových aktérů v oblasti síťování služeb pro ohrožené děti a rodiny; vytváření, podpora a rozvoj sítí služeb na lokální, krajské a celostátní úrovni; podpora nástrojů vedoucích k nastavení, zjišťování a rozvoji kvality systému sociálně-právní ochrany, nastavení modulů celoživotního vzdělávání pracovníků OSPOD a podpora a rozvoj náhradní rodinné péče (dále jen NRP). **A proč?** Aby se nadále snižoval počet dětí, které musejí svoji rodinu opustit, a aby pro děti, jež se dostávají do systému náhradní rodinné péče, byla zajištěna co nejkvalitnější individuální péče. Více najdete na <http://www.pravonadetstvi.cz>.

Podpora síťování služeb na lokální a krajské úrovni

Síťování služeb pro děti a rodiny je nejrozsáhlejší aktivitou projektu, je realizováno v 11 krajích a celkem ve 124 obcích s rozšířenou působností.

Východiska síťování

Síťování představuje „**návrat k rodině a dítěti**“, snahu podpořit vybudování pevné podpůrné sítě v bezprostřední blízkosti rodin, a to s maximálním využitím všech dostupných zdrojů. Síťování je proto spíše prací s lidmi než „vědeckým přístupem“ a dosavadní výsledky ukazují, že právě osobní kontakt síťáře s aktéry tvoří základ úspěšného rozvoje sítě podpory. Na druhou stranu síťář je kromě samotného propojování lidí také nositelem důležitých principů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, přispívá k jejich lepšímu porozumění a zvnitřnění na úrovni lokality, a tím i k žádoucímu směřování práce s rodinami a dětmi. Síťování služeb je ze své podstaty transformací služeb na místní úrovni.

Vymezení služeb pro děti a rodiny

Z hlediska tohoto projektu jsou služby pro děti a rodiny nahlíženy optikou potřeby – jedná se o všechny děti a rodiny, které potřebují nějakou formu podpory, ať už v rovině prevence (mohou být ohrožené) nebo v rovině

intervence (již jsou ohroženy). Nejedná se tedy o služby rodinné politiky, zároveň ale ani o striktní vymezení § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen SPOD). Služby jsou zároveň vnímány zásadně nadrezortně, bez ohledu na právní formu či míru formálního ukotvení. Vymezením služeb jde především o zmapování všech dostupných zdrojů podpory na místní úrovni.

Cíle síťování služeb pro děti a rodiny

Zmapování aktérů v lokalitě: v maximálním možném rozsahu jsou zmapováni aktéři v lokalitě a jejich potřeby směrem k fungování sítě ve prospěch dětí a rodin, samotný výčet může být vůbec prvním popisem služeb pro děti a rodiny z nadrezortního hlediska a přispívá ke zvědomění rolí jednotlivých aktérů.

Zvědomění rolí jednotlivých aktérů: každý z aktérů si uvědomuje svou (i dílčí) roli v síti služeb pro děti a rodiny, tj. zná své kompetence a úkoly dané jednak zákony, jednak specifickými podmínkami v lokalitě, ale uvědomuje si také význam spolupráce s dalšími aktéry. Aktéři tak přesně znají svou vlastní roli a zároveň rozumí rolím ostatních aktérů.

Propojení aktérů v lokalitě: aktéři spolu komunikují ve smyslu případové práce, tj. ve smyslu potřeb dětí a rodin, s ohledem na zákonnou mlčenlivost a s ohledem na integritu dětí a rodin, s důrazem na působení v rovině prevence.

Implementace základních principů transformace do síťování, a tedy i činnosti jednotlivých aktérů: síťování lze vnímat jako aktivizaci terénu, která by se měla odvíjet od **základních principů transformace:**

- participace dítěte, respekt k dítěti
- potřeba vývoje, otevřené budoucnosti, perspektivy
- zdravé prostředí
- jistota, stabilita, bezpečí
- zapojení celé rodiny.

Co je síť služeb pro děti a jejich rodiny?

Síť služeb pro děti a jejich rodiny (dále jen síť) je soubor institucí, organizací a dalších subjektů, které na určitém geograficky vymezeném území (obec, město, obec s rozšířenou působností – dále jen ORP, region, kraj) svou činností ovlivňují situaci ohrožených dětí a rodin, ať už formálně na základě pravomoci vyplývající z legislativy, nebo neformálně, svým společenským posláním. **Základním principem fungování sítě je partnerství, mezioborová spolupráce a případné překonávání bariér, které spolupráci brání.**

Kdo jsou aktéři sítě?

Aktéři sítě jsou subjekty v síti se vzájemně provázanými vztahy, založenými na spolupráci a sdílené či dílčí odpovědnosti. Jde o instituce poskytující služby dětem a rodinám (registrované sociální služby i neregistrované návazné služby), orgány samosprávy (městské a obecní úřady, zejména agenda odboru sociálních věcí, konkrétně oddělení sociálně-právní ochrany dětí, dále sociální a terénní pracovníci), školy, poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, střediska výchovné péče), lékaře, soudce, městskou policii, Policii České republiky a další.

Kdo je lokální a krajský síťář?

Síťář je nezávislý aktér sítě pomoci ohroženým dětem a jejich rodinám. Jeho cílem je udržitelně propojit aktéry sítě, aby navzájem znali své možnosti a potřeby a mohli efektivně spolupracovat při řešení situací ohrožených dětí a rodin. Ve svém konání vychází z principů deinstitucionalizace a ze zmapovaných potřeb aktérů a jejich klientů směrem k fungování sítě jako celku. Vytváří prostor pro jejich spolupráci napříč rezorty.

Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory

Níže uvedený popis odpovídá horizontální úrovni sítě služeb, tedy jednotlivým potřebám dětí, a vertikální úrovni sítě, tedy jednotlivým úrovním podpory dítěte (podrobně viz obrázek č. 1: Úrovně podpory dítěte a rodiny z hlediska jejich potřeb). Potřeby dětí byly odvozeny ze strukturovaného vyhodnocování situace dítěte a rodiny dle zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD.

Potřeby dítěte

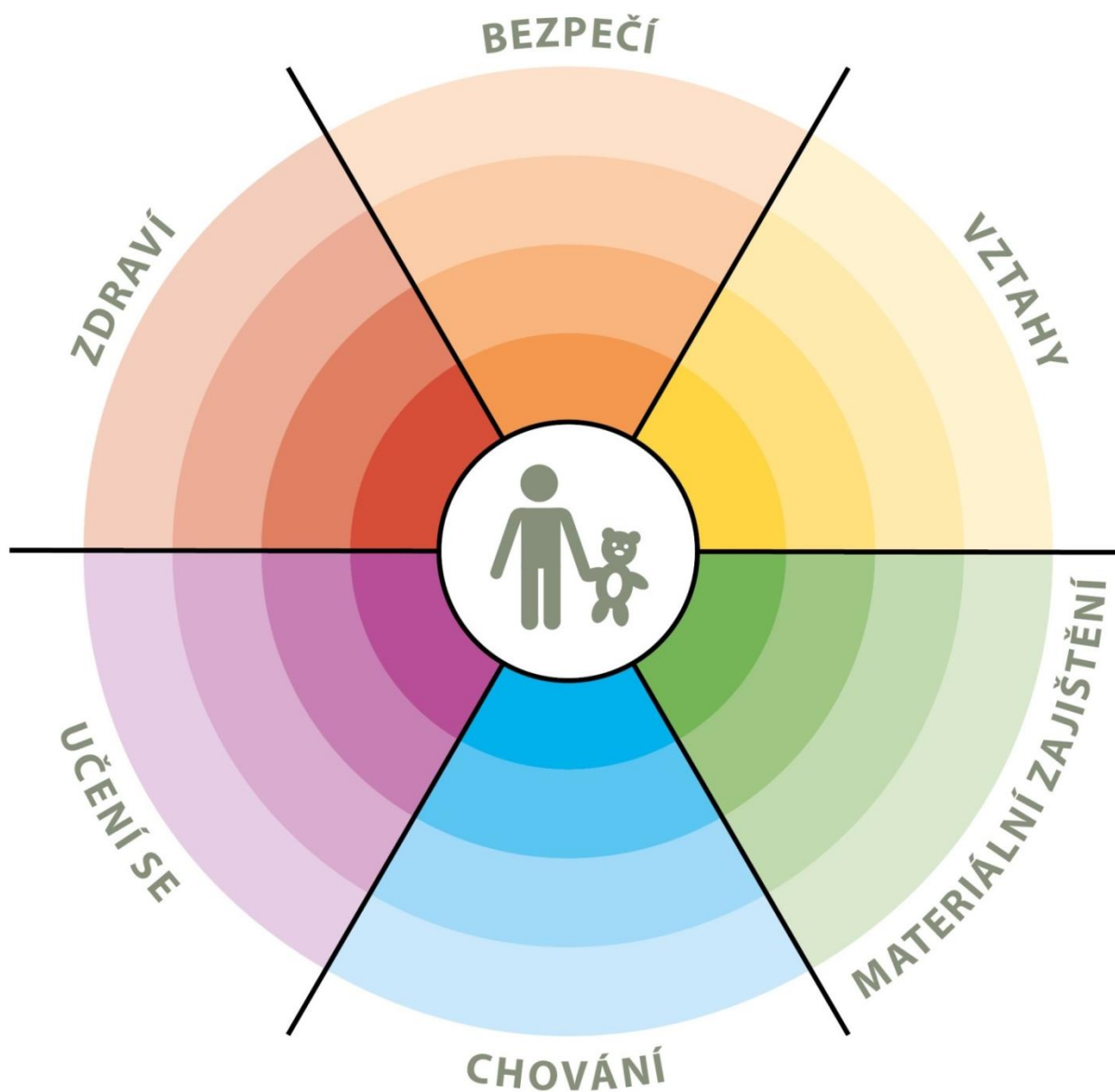
- **Vztahy:** potřeba rozumět vztahům k blízkým osobám, potřeba stabilních a bezpečných vazeb, vrstevnických vztahů, pozitivního vztahu k sobě samému apod.
- **Bezpečí:** potřeba bezpečného prostředí (prostředí rodiny i komunity), subjektivního pocitu bezpečí, životní stability, srozumitelnosti okolního světa, rozvoje kompetencí k rozpoznání nebezpečí apod.
- **Zdraví:** potřeba celkové duševní a tělesné pohody, dobrá péče o zdravotní stav dítěte, vztah k vlastnímu zdraví, podmínky pro zdravý vývoj apod.
- **Učení se:** potřeba poznávání okolního světa, porozumění událostem, nabývání zkušeností, motivace k učení a poznávání, rozvoj zvědavosti a sebepoznání apod.
- **Chování:** potřeba poznávat hranice, učit se normám, rozumět vlastnímu chování, mít respekt k ostatním apod.
- **Materiální zajištění:** potřeba zajištění základních životních potřeb tak, aby byl umožněn zdravý vývoj dítěte, přiměřená výživa, odpovídající vybavení včetně školních nebo zdravotních pomůcek apod.

Aktéři podpory dítěte a rodiny

- **Aktéři přímé podpory dítěte:** služby a další podpůrné aktivity směřující přímo k dítěti na bázi individuálního přístupu, zároveň jde o služby umožňující přímý přístup dítěte (dítě samo se může na poskytovatele služby obrátit), zaměření na dítě je odvozeno z Úmluvy o právech dítěte a zákona o SPOD, které připouštějí možnost ochrany dítěte v situacích, kdy dojde k narušení vztahu mezi dítětem a rodičem.
- **Aktéři přímé podpory rodiny:** služby a další podpůrné aktivity směřující k podpoře rodiny tak, aby byla schopna naplnit ochrannou a podpůrnou roli vůči dítěti, tedy služby posilující kompetence rodičů, podpora zahrnuje vždy zároveň dítě i rodiče.
- **Aktéři širší podpory:** jedná se o služby a další podpůrné aktivity, jejichž primárním účelem není poskytování specifické podpory rodinám a dětem, rodiny a děti spadají do cílové skupiny poskytovatelů těchto služeb, přitom je podstatné, zda si aktéři jsou své role vědomi a naplňují ji.
- **Podpora v rámci komunity:** komunita je pojímána jako významný zdroj podpory. Zdroje obce a lokality je důležité popsat a provázat s potřebami rodin a dětí, komunitní zdroje jsou považovány za rozsáhlý, ale doposud málo využitý potenciál podpory dětí a rodin.

Obrázek č. 1

ÚROVNĚ PODPORY DÍTĚTE A RODINY Z HLEDISKA JEJICH POTŘEB

Úrovně podpory:

- aktéři přímé podpory dítěte
- aktéři přímé podpory rodiny
- aktéři širší podpory
- podpora v rámci komunity

Spolupráce v rámci krajské sítě na podporu dětí a rodin

Z hlediska transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny je jedním ze dvou základních kroků sjednocení systému, tedy překonání rezortních bariér. Mimo snahy o provedení změn na vládní úrovni je paralelně možné uskutečnit řadu kroků na úrovni krajů a ORP (tj. přímo „v terénu“). Pole působnosti jednotlivých aktérů a možnosti jejich spolupráce jsou natolik široké, že i v rámci stávajících zákonných mantinelů lze nalézt dostatek prostoru pro vznik funkčních mezioborových týmů a platforem.

Na úrovni ORP nebo na jakékoliv lokální úrovni je možné role aktérů rozšiřovat v návaznosti na to, jaké jsou odborné kompetence pracovníků, jejich časové možnosti, zákonné pravomoci nebo role, která jim v dané lokalitě přísluší s hlediska návaznosti na aktivity dalších aktérů. Pro to, aby byla síť co nejvíce kompaktní, je nutné, aby byly potřeby dětí naplňovány v každý moment na každé její úrovni, tj. aby podpora poskytovaná dítěti byla provázaná. Je tedy žádoucí, aby aktéři sítě na místní úrovni své role rozšiřovali, případně alternovali. Tomu často brání nedostatečná znalost vlastních i cizích rolí a osvěta aktérů v tomto smyslu je mimo jiné obsahem zpracovaných návrhů optimálních modelů sítě služeb na úrovni ORP.

Oproti tomu, na úrovni krajské, jsou role jednotlivých aktérů více rezortně vymezeny – jedná se často o aktivity nadřazené lokální úrovni z hlediska metodického řízení, kontroly nebo financování, spíše než o přímou práci s cílovou skupinou. Z tohoto důvodu nesměřuje snaha o propojení krajské sítě tolik na rozšiřování rolí aktérů, jako na význam jejich vzájemné spolupráce. Spolupráce by měla být zaměřena na zvyšování vzájemného povědomí o rolích jednotlivých aktérů a jejich vzájemných právech, povinnostech a možnostech spolupráce, sladování cílů práce s dětmi a rodinami, podpora rozvoje multidisciplinární spolupráce na všech úrovních, poskytování přesahové metodické opory (např. společná metodická stanoviska rezortu sociálních věcí, školství, zdravotnictví, nastavování společných postupů pro řešení typových kazuistik apod.), společné prosazování návrhů a politik ve prospěch ohrožených dětí (např. podpora bydlení, vzdělávání, náhradní péče apod.), nastavení efektivního směřování finančních prostředků, včetně využívání ESIF, shodná definice priorit (např. zaměření na prevenci, alternativní formy péče, deinstitucionalizaci apod.).

Žádoucí formy spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a rodiny na úrovni kraje spočívají v trvale nastavených týmech fungujících na bázi pravidelného setkávání, kdy je tento model, jeho principy a výstupy činnosti přenášen dále na úroveň lokalit (ORP). Tj. mělo by se jednat o funkční mezioborové, obecně známé platformy.

Síťování v Jihomoravském kraji

Stručný popis lokality

Jihomoravský kraj (JMK) se rozkládá v jihovýchodní části České republiky při hranicích s Rakouskem a Slovenskem a sousedí s dalšími pěti kraji ČR. Svou rozlohou 7 188 km² zaujímá zhruba 9 % území České republiky a řadí se tak na 4. místo mezi kraji. JMK se řadí mezi zemědělskou oblast. Více než polovinu území kraje (60 %) tvoří zemědělská půda. Území kraje se dělí na sedm okresů (Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo), 21 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 34 obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. Celkem se v kraji nachází 673 obcí, přičemž 49 má status města (z toho Brno je městem statutárním) a 40 status městyse. Vojenský újezd Březina má zvláštní status.² Z celkového počtu 21 ORP se do projektu zapojilo celkem 13: Blansko, Moravský Krumlov, Kuřim, Brno, Hodonín, Kyjov, Veselí nad Moravou, Mikulova, Pohořelice, Vyškov, Šlapanice, Slavkov u Brna a Bučovice.

Podle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) žilo v Jihomoravském kraji k 31. prosinci 2017 celkem 1 183 207 obyvatel, což je o 4 395 obyvatel více, než tomu bylo na počátku roku. Podíl obyvatel žijících v Jihomoravském kraji oproti obyvatelům žijících v České republice je 11,15 %. Počet obyvatel rostl ve všech okresech kraje s výjimkou okresu Hodonín, nejvýrazněji v okrese Brno-venkov a Brno-město. V roce 2017 bylo provedeno 6 040 sňatků a 2 867 rozvodů. Nejvyšší saldo zaznamenal okres Brno-město (1 036). V roce 2017 představoval podíl nezaměstnaných na obyvatelstvu ve věku 15-64 let celkově 4,6 %. V mezikrajském srovnání zůstává podíl nezaměstnaných v Jihomoravském kraji relativně vysoký, horší situace je pouze v kraji Moravskoslezském a Ústeckém.³ V kraji se sociálně vyloučené lokality nachází v 11 ORP. Ve většině případů je daná lokalita spojena pouze s jedním městem a nemá vliv na situaci v okolních obcích. V porovnání s ostatními kraji zaujímá Jihomoravský kraj čtvrté místo v porodnosti za Středočeským krajem, hlavním městem Prahou a s krajem Moravskoslezským, naopak počet dětí narozených mimo manželství je v Jihomoravském kraji čtvrtý nejnižší.

² Výroční zpráva JMK z roku 2017 vydána k datu 22. 6. 2018 – dostupné z: <https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=10529&TypeID=1>

³ Výroční zpráva JMK z roku 2017 vydána k datu 22. 6. 2018 – dostupné z: <https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=10529&TypeID=1>

Strategické a koncepční dokumenty na úrovni kraje

Mezi významné strategické a koncepční dokumenty kraje patří zejména:

1. Koncepce rodinné politiky na období 2015-2019⁴

Koncepce rodinné politiky JMK chce systematicky podpořit rodinu prostřednictvím vzájemně propojených priorit týkajících se všech oblastí života rodiny. Hlavním cílem rodinné politiky kraje jako politiky průřezové je podporovat vznik funkčních rodin, kvalitu rodinného života a vhodných podmínek pro rodiny a umožnit tak jejich členům svobodně realizovat vlastní životní strategie v naplňování jak rodičovských, tak i profesních plánů.

Cíle rodinné politiky jsou rozpracovány do pěti základních priorit:

1. Podpora vytváření vhodných životních podmínek pro fungování rodin a spoluvytváření prostředí příznivého rodině
2. Slučitelnost rodiny a zaměstnání
3. Podpora služeb pro rodiny
4. Osvětově informační činnost
5. Institucionální zabezpečení rodinné politiky

Priorita, která se v největší oblasti kryje se zaměřením projektu MPSV je priorita č. 3 – Podpora služeb pro rodiny. Jejím cílem je podporovat služby napomáhající plnění funkcí rodiny, aniž by byla dotčena její autonomie. Priorita zahrnuje podporu služeb pro rodiny doplňující základní rodinnou péči, kterou je každá rodina schopna zajistit vlastními silami. Výchovnou funkci rodiny posilují služby určené rozvoji partnerských vztahů a rodičovských kompetencí, služby posilující zdravý životní styl, služby podporující výchovu k občanské odpovědnosti s cílem prevence patologických jevů. Socializační funkci rodiny doplňují služby institucionální a neinstitucionální péče o děti a podpora mezigeneračních vztahů.⁵

Na tuto prioritu následně reaguje i individuální projekt MPSV s názvem Podpora plánování rozvoje služeb v Jihomoravském kraji (viz níže).

2. Strategie transformace sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením v jihomoravském kraji na období 2014–2020⁶

Dokument slouží jako podklad pro realizaci aktivit souvisejících s transformací a deinstitucionalizací sociálních služeb na území Jihomoravského kraje se zaměřením na osoby se zdravotním postižením. Strategie transformace rámcově představuje sociální služby poskytované osobám se zdravotním postižením na území kraje v současnosti a popisuje kroky plánované pro období v letech 2014–2020.

Téma práce se zdravotně postiženými, resp. rodinami, kde je přítomno zdravotně postižené dítě, se objevilo ve větší míře pouze v ORP Blansko, kde se lokální síťačka tomuto tématu podrobněji věnovala. V jiných lokalitách se toto téma objevilo spíše okrajově.

3. Program rozvoje Jihomoravského kraje 2018–2021⁷

Program Jihomoravského kraje 2018–2021 (PRJMK) je hlavním realizačním dokumentem Strategie rozvoje Jihomoravského kraje 2020 (SRJMK 2020). Od vzniku kraje jde o pátý dokument tohoto typu. Cílům a zaměřením projektu MPSV odpovídá zejména priorita č. 2 programu rozvoje, která se zaměřuje na kvalitní a odpovídající nabídku veřejných služeb a s tím spojené opatření 2.3. Zkvalitnění školního vzdělávání dětí a mládeže vč. aktivit mimo výuku. Zásadní dílčí opatření v této oblasti lze pozorovat zejména v posílení koordinace a návaznosti rozvojových projektů v oblasti vzdělávání. Sledování rozložení a charakteristik realizovaných projektů umožní zkoordinovat další investice do škol, provázat přínosy neinvestičních projektů (např. výměna zkušeností blízkých škol), případně eliminovat duplicitní projekty.

⁴ Koncepce rodinné politiky, dostupné z: <https://www.rodinapolitika.cz/208-koncepce-rodinne-politiky-jihomoravskeho-kraje-na-obdobi-2015-2019.html>

⁵ Koncepce rodinné politiky Jihomoravského kraje, s. 22, dostupné z <https://www.rodinapolitika.cz/208-koncepce-rodinne-politiky-jihomoravskeho-kraje-na-obdobi-2015-2019.html>

⁶ <https://socialnisluzby-jmk.kr-jihomoravsky.cz/Folders/3139-1-Transformace+socialnich+sluzeb.aspx>

⁷ <https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=340678&TypeID=2&origin=mobile>

4. Krátkodobý realizační plán Strategie rozvoje lidských zdrojů Jihomoravského kraje 2018–2019⁸

Krátkodobý realizační plán Strategie rozvoje lidských zdrojů Jihomoravského kraje 2018–2019 (dále jen KRP) je prováděcím dokumentem Strategie rozvoje lidských zdrojů (dále jen SRLZ), tj. představuje konkrétní způsob realizace SRLZ. KRP zajišťuje podklady pro kvalifikované rozhodování v oblasti rozvoje lidských zdrojů a pro tvorbu návazných projektů a dalších aktivit. Prostřednictvím KRP je realizována i aktualizace strategických opatření v rámci jednotlivých okruhů prioritních os dokumentu SRLZ, která je zpracována na období 2016–2025.

5. Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Jihomoravského kraje 2016-2020⁹

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Jihomoravského kraje je základním strategickým dokumentem v oblasti školství na úrovni kraje. Je zpracován v souladu s § 9 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění, a podle vyhlášky č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy, v platném znění.

Na oblast lidských zdrojů má vliv několik vzájemně se prolínajících aspektů. Stav rozvoje lidských zdrojů v kraji je ovlivňován v první řadě demografickým vývojem a demografickými charakteristikami populace. Dále je třeba se zaměřit na oblast vzdělávání (zahrnující i celoživotní vzdělávání a rozvoj rekvalifikačních kurzů), stav školství a celkovou vzdělanost obyvatelstva kraje. Vyjma kvality školství je třeba optimalizovat i kapacity všech úrovních vzdělávacího systému (tj. mateřských, základních, středních i vysokých škol) v souvislosti s trendy porodnosti či přílivu/odlivu rodin z/do území (vlivem probíhající suburbanizace, kontraurbanizace) a potřebami zaměstnavatelů.¹⁰

6. Strategie protidrogové politiky Jihomoravského kraje 2010-2018¹¹

Krajská strategie je rozdělena do 4 skupin (stejně jako Národní strategie):

1. Primární prevence (stabilizovat nebo snížit míru experimentálního a příležitostného užívání drog mladými lidmi);
2. Léčba a resocializace (stabilizovat nebo snížit míru problémového a intenzivního užívání drog);
3. Snižování rizik (snížit potenciální rizika spojená s užíváním drog pro jedince a společnost);
4. Snižování dostupnosti drog (stabilizovat nebo snížit dostupnost drog zejména pro mladé lidi) – ve spolupráci s Policií ČR.

Téma podpory služeb v této oblasti se v jednotlivých lokalitách JMK neobjevovala. Při mapování potřeb lokální síťačky nereflektovaly od jednotlivých aktérů zvýšenou potřebu spolupráce nebo zajištění prevence nebo posílení služeb v této oblasti.

⁸ <https://m.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=341131&TypeID=2>

⁹ <https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=280458&TypeID=2&origin=mobile>

¹⁰ Krátkodobý realizační plán SRLZ 2018-2019, s. 8

¹¹ https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/strategie-2010-2018_upravy.pdf

Krajské projekty vztahující se k oblasti práce s dětmi a jejich rodinami

V rámci JMK působí kromě projektu MPSV také několik dalších významných projektů, které se promítly do činnosti sítě aktérů a jejichž realizátorem je přímo krajský úřad.

1. Projekt Podpora sociálně-právní ochrany dětí na Krajském úřadě Jihomoravského kraje II

Cílem tohoto projektu, jehož realizace byla zahájena 1. září 2016 a skončí k 31. srpnu 2019, je zefektivňování a rozvoj kvality služeb poskytovaných OSPOD prostřednictvím naplňování standardů kvality SPOD a jejich kontrolou u obecních úřadů a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností. Projekt se zaměřuje na rozvoj a rozšiřování systémů kvality v oblasti SPOD v JMK, a to zejména formou metodické podpory, vzdělávání a supervizních setkání. Dále se zabývá podporou procesu kontroly naplňování standardů kvality SPOD v souladu s ustanoveními zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. V neposlední řadě budou v rámci projektu vytvořeny kontrolní mechanismy – metodiky v oblasti naplňování standardů kvality SPOD, s čímž bude souviset i jejich pilotní ověřování na obecních úřadech obcí v JMK.¹²

Na webových stránkách www.spo-jmk.cz, které jsou jedním z výstupů tohoto projektu, jsou pravidelně uveřejňované aktuality z kraje, jejichž autorkami jsou mimo jiné také síťářky, které v kraji působí. Jsou zde rovněž, na základě poptávky aktérů, aktualizované volné kapacity v azylových domech. Jednu z často se vyskytujících potřeb aktérů, zajištění informovanosti, se tak v JMK povedlo naplnit právě díky realizaci tohoto projektu. Ve spolupráci s krajskou síťářkou na stránkách spo-jmk.cz vznikl také sdílený kalendář aktivit, které se v JMK v oblasti ochrany práv realizují. Uveřejnit zde plánovanou aktivitu může jakýkoliv aktér kraje.

2. Projekt Podpora plánování rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji IV

Tento projekt je zaměřen na podporu poskytovatelů sociálních služeb pomocí zavádění tzv. Regionálních karet sociálních služeb Jihomoravského kraje, elektronického katalogu a analýzy potřebnosti sociálních služeb. Analýza potřebnosti sociálních služeb v JMK pak následně bude sloužit jako podklad pro tvorbu Střednědobého plánu na období 2021-2023. Výstupem bude vypracování závěrečné zprávy pro JMK a 21 samostatných výzkumných zpráv pro 21 obcí s rozšířenou působností. Cílem je vyšší efektivita veřejné podpory, to znamená rozvoj sociálních služeb, po kterých KU JMK eviduje zvýšený požadavek.¹³

Potřeba kvalitního zajištění sociálních služeb na pomoc ohroženým dětem a jejich rodinám zaznívala jako jedna z nejtěžších potřeb v celém JMK. Projekt KU JMK, který je již třetím v řadě, částečně naplnil potřeby JMK, ne všechna opatření a způsoby zajištění služeb, které díky němu byly možné, ale odpovídaly reálně potřebě aktérů. Jako nejdůležitější byla ze strany aktérů vnímána potřeba komunikace ze strany realizátora tohoto projektu směrem k aktérům, která byla zejména zpočátku vyhodnocována jako nedostatečná. Následně realizátor projektu zorganizoval několik setkání pro příjemce a tím pádem zajistil přenos informací.

3. Projekt Profesní vzdělávání pro pracovníky poskytovatelů sociálních služeb v Jihomoravském kraji

Tento projekt je v JMK realizován od září 2017 do konce roku 2019 a zaměřuje se na řízenou podporu procesů celoživotního vzdělávání pracovníků poskytovatelů sociálních služeb na území JMK. Cílovou skupinou projektu jsou sociální pracovníci, pracovníci v sociálních službách, management – vedoucí pracovníci. Projekt reaguje na potřeby poskytovatelů sociálních služeb z řad organizací na území JMK. Oblasti akreditovaného vzdělávání realizovaného v rámci projektu byly vybrány na základě realizované analýzy vzdělávacích potřeb u cílové skupiny. Frekventanti kurzů se seznámí s novými metodami a inovativními přístupy v oblasti sociálních služeb a sociální práce, tak, aby jejich kompetence přesněji odpovídaly potřebám systému sociálních služeb a potřebám klientů.¹⁴

¹² <https://www.spo-jmk.cz/prehled-projektu-spo>

¹³ <https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=368547&TypeID=2>

¹⁴ <https://socialnisluzby-jmk.kr-jihomoravsky.cz/Folders/751-1-Profesni+vzdelavani+pro+pracovniky+poskytovatelu+socialnich+sluzeb+v+Jihomoravskem+kraji.aspx>

Překryv tohoto projektu s projektem MPSV se týkal především klíčové aktivity č. 3 – Celoživotní vzdělávání pracovníků OSPOD. V oblasti síťování k překryvu nedocházelo.

Průběh mapování potřeb a síťování

Síťování na krajské úrovni bylo v JMK realizováno od července roku 2016. Před působením stávající krajské síťářky působila na dané pozici Alžběta Možíšová, která se síťování na krajské úrovni věnovala. Stávající krajskou síťářkou bylo síťování zahájeno 1. 10. 2017 a nadále zde probíhá. Hlavní mapování potřeb aktérů sítě služeb probíhalo od října do prosince 2017, síťářka se průběžně setkávala s pracovníky krajského úřadu a aktéry sítě. Díky tomu, že stávající síťářka nebyla součástí projektu od jeho začátku, byl průběh síťování o něco jiný v různých lokalitách. Spíše než podrobnému mapování potřeb všech aktérů na krajské úrovni se zaměřila na již realizované aktivity, které měly celokrajský přesah, a zařadila je do strategie.

Nejčastěji zmiňované potřeby:

Mezi nejčastěji zmiňované potřeby aktérů, které se objevily v procesu mapování potřeb a jsou shrnuty v analýzách lokálních sítí služeb uveřejněných na stránkách www.pravonadetstvi.cz, lze zařadit následující:

- **Zajištění kvalitní a stabilní sítě SAS v lokalitě JMK**

Pro JMK je v oblasti zajištění sociálně aktivizačních služeb charakteristická značná nerovnováha. Naproti lokalitám kde je síť těchto služeb zajištěna dostatečně a lokalita se nepotýká s téměř žádným problémem, ať už v komunikaci, spolupráci, personálním zajištění, udržitelnosti těchto aktivit po skončení různých projektů (takovými oblastmi jsou např. Kyjov nebo Brno), se nacházejí lokality, které trpí extrémními nedostatky (typicky bývalý okres Brno venkov). Síť služeb v této oblasti neodpovídá ani základním potřebám. Služby zde vůbec nejsou, nebo ty, které zde jsou, nereagují na poptávku, případně jsou tak přetížené, že dlouhé čekací lhůty znemožňují jakoukoliv efektivní spolupráci.

- **Nastavení vzájemné spolupráce**

Nejčastěji vyskytující se potřeba spolupráce byla mezi jednotlivými aktéry popisována jako potřeba znát se, vědět jak spolupracovat, nastavit funkční spolupráci, vědět o limitech a možnostech práce toho druhého, vzájemně rozložit síly při práci se společným klientem. Tato potřeba spolupráce se objevovala buďto na úrovni dvou nebo tří aktérů (typicky OSPOD-ŠKOLY) nebo pro celou škálu aktérů podílejících se na interdisciplinární spolupráci. Dalším rozdílem byla frekvence, s jakou se aktéři potřebovali setkávat. Zatímco v některých lokalitách se jednalo o jednorázové setkání, které bylo dostačující pro nastavení jiné platformy spolupráce do budoucna. V jiných lokalitách se jednalo spíše o dlouhodobé potkávání se za účelem průběžného nastavování spolupráce, informování se o možnostech spolupráce a následné udržování této spolupráce v aktivním stavu. Zejména tyto druhy setkávání vyžadovaly ze strany lokálních síťářů, kteří se na jejich organizaci spolupodíleli, zajištění jejich udržitelnosti i po skončení projektu MPSV.

- **Nastavení vzájemné komunikace a zvýšení informovanosti aktérů**

Nastavení vzájemné komunikace velice úzce souviselo s nastavením spolupráce. Aktéři o sobě mnohdy věděli, ale komunikace mezi nimi probíhala na minimální nebo velice formální úrovni, která často znemožňovala efektivní a zejména rychlé řešení situace rodiny. Aktéři tak velice často nemluvili pouze o potřebě potkat se, ale zejména vyjasnit si, jak spolu komunikovat, jak komunikovat v případě, že základní pravidla komunikace nefungují (př. není možné se telefonicky spojit s klíčovým pracovníkem případu) a kdo je odpovědný za šíření zásadních informací v lokalitě. Na těchto potřebách byla postavená celá strategie krajské síťářky spočívající v nastavení vzájemné komunikace a informovanosti aktérů v Brně na úrovni OSPOD-MMB BRNO-KU JMK.

- **Navýšení počtu terénních služeb**

Potřeba navýšení terénních služeb v jednotlivých lokalitách (typicky Mikulov nebo Pohořelice) se týkala zejména volnočasových aktivit pro děti, zajištění neorganizované mládeže na ulicích. Poptávané byly zejména služby NZDM, které v daných oblastech buďto v minulosti působily a dnes z důvodu nedostatečného financování nemohou, nebo zde nikdy nepůsobily, byť zde je po nich velká poptávka. Dojždění cílové skupiny za těmito službami je nemožné, nefunguje ale ani dojždění služby za cílovou skupinou z důvodu finanční náročnosti.

- **Vyjasnění kompetencí a rolí**

Opakovaně bylo zjišťováno, že jednotliví aktéři mají malé nebo ne zcela reálné povědomí o kompetencích, možnostech a nástrojích, kterými disponují jiní aktéři sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny. To přináší očekávání, která nejsou reálně naplnitelná a pochybnosti o možnostech spolupráce. Zejména tam, kde se jedná o témata s mezirezortním akčním polem, je mnoho nejasností, různých metodických pokynů, které si výkladově vzájemně rozporují, což přispívá k nejistotě aktérů a redukuje prostor ke spolupráci. Jako klíčové se jeví opakované vyjasňování role a kompetencí OSPOD, který je často vnímán jako jediný možný zdroj podpory a pomoci bez ohledu na závažnost a kontext situace, ke které hledá dotyčný aktér řešení. Výraznou potřebu v této oblasti vyjadřují zástupci školských zařízení různého typu, ale rovněž pracovníci sociálních služeb a dalších organizací a institucí, které se v oblasti práce s dětmi a rodinami pohybují. Rovněž pracovníci OSPOD ne vždy přesně znají možnosti jiných aktérů, což vnímají jako deficit v rámci multidisciplinární spolupráce.

Na základě těchto zjištění se krajský/á síť/ačka ve své činnosti zaměřovala na tato témata:

- 1. Nastavení efektivní spolupráce OSPOD-MMB-KU JMK**
- 2. Zavádění interdisciplinární spolupráce na makroúrovni**
- 3. Zajištění kvalitní sítě SAS v jednotlivých lokalitách JMK**

Shrnutí ze síťování

Shrnutí činnosti krajské síťářky

1. Nastavení efektivní spolupráce OSPOD-MMB-KU JMK

První proces, do kterého se krajská síťářka zapojila, bylo nastavení spolupráce mezi OSPOD města Brna a Magistrátem města Brna. Vzhledem k tomu, že po podrobném analyzování situace bylo zjištěno, že do nastavování spolupráce zasahuje také KU JMK, převzala tuto strategii krajská síťářka od lokálních síťářek, které v Brně působily.

Během mapování potřeb pracovníků OSPOD se lokální síťářky v Brně setkaly s řadou podnětů směrem ke spolupráci s oddělením SPOD Magistrátu města Brna, které je metodickým a kontrolním orgánem pro úřady městských částí při výkonu SPOD (jedná se o 24 pracovišť v Brně). Vzhledem ke specifčnosti situace (druhostupňový OSPOD má v ČR už jenom Ostrava a Plzeň) a vzhledem k intenzitě potřeb, které byly aktéry pojmenovány, se krajská síťářka rozhodla převzít strategii lokálních síťářek a zpracovat tuto problematiku komplexně. Tedy do strategie zapojit také KU JMK a nastavit tak spolupráci mezi MMB – KU JMK – OSPOD v Brně. Efektivní spolupráce a komunikace těchto subjektů by z dlouhodobého hlediska měla přispět ke zkvalitnění služeb nabízených ohroženým dětem a jejich rodinám.

Mezi základní potřeby, zaznívající ze strany OSPOD Brno lze zařadit:

1. Zajištění pravidelného stabilního informačního toku
2. Z důvodu vysoké fluktuace zaměstnanců MMB zajištění jednoho kontaktního místa, na které bude možné se s dotazy obrátit
3. Vyjasnění kompetencí mezi MMB a KU JMK, vyjasnění těchto kompetencí vůči OSPOD Brno

Na základě několika setkání a společné diskuze se povedlo nastavit pravidelná setkávání mezi KU JMK a MMB, vyjasnit vůči lokalitě kompetence a obnovit funkci „pohotovostní linky“ na MMB, která je zřízená pro potřeby zaměstnanců OSPOD v případě, že se nemůžou na MMB dovolat.

2. Zavádění interdisciplinární spolupráce na makroúrovni

Praxe zavádění interdisciplinární spolupráce subjektů pomáhajících při řešení rodičovských konfliktů, označována jako tzv. Cochemský model, se v České republice intenzivně diskutuje zhruba pět let. Postupně se tato praxe začala z teoretických diskuzí překlápat do praktické roviny, a zavádění nových přístupů při rozhodování se ujal nejdříve soud v Novém Jičíně, následně soud v Mostě. I navzdory tomu, že se zprvu ozývaly zejména negativní hlasy, které označovaly Cochemský model ve své ryzí podobě za nepřenositelný do ČR, v současné době zjišťujeme, že již více než 20 soudů, které již buď převzaly některé principy, zavedly model dle vzoru v Novém Jičíně, nebo jsou aktuálně v procesu změn, které odpovídají praxi tohoto modelu.

Tato praxe se samozřejmě začala objevovat také v jednotlivých lokalitách JMK. Jedním z prvních hybatelů této myšlenky se stal bývalý okres v Hodoníně. O interdisciplinární spolupráci se zde začalo mluvit poprvé v zimě v roce 2017, následně proběhly schůzky menších týmů. Zhruba na jaře roku 2018 se do spolupráce zapojila také krajská síťářka, která je autorkou Metodiky Interdisciplinární spolupráce v nejlepší zájmu dítěte, která pojmenovává jednotlivé principy a postupy zavádění spolupráce mezi dotčenými subjekty. Důležitým momentem nastavování spolupráce v dané lokalitě tak bylo metodické vedení a pomoc při zavádění principů interdisciplinární spolupráce. Každý z aktérů je často zaměřený na výkon své práce, a nevidí tím pádem vhodné příležitosti pro spolupráci. Je důležité, aby někdo nestranný byl účasten setkání pracovních skupin a na tyto příležitosti upozorňoval a současně umožňoval aktérům jít víc do hloubky, a spolupráci tak nastavit způsobem, který bude odpovídat potřebám dětí a jejich rodin. Umožnit jednotlivým aktérům se potkávat a současně jim zajistit metodické vedení a oporu v zaváděných principech a zajistit tak, aby se hodnoty interdisciplinární spolupráce při jejím zavádění nevytratily, je z dlouhodobého hlediska pro funkční spolupráci nevyhnutelný. Okresní soud v Hodoníně

začal podle tohoto modelu soudit od 1. 9. 2018. Jednotliví aktéři se dodnes potkávají a jednou za tři měsíce ladí průběžně postupy vzájemné spolupráce a systém upravují potřebám jednotlivých aktérů.

3. Zajištění kvalitní sítě SAS v jednotlivých lokalitách JMK

Jedna z nejčastěji opakujících se potřeb v lokalitě se týkala zejména sociálně aktivizačních služeb. Problémy, které jednotlivé lokality vykazují, lze rozdělit do tří oblastí:

1. Neexistence SAS v dané lokalitě
2. Nedostatečné personální zajištění SAS v dané lokalitě
3. Nedostatečná kooperace a flexibilita stávajících SAS, které by mohly případně působit na jiném území, ale nedisponují dostatečnými prostředky

Tohle téma se objevovalo v jednotlivých lokalitách postupně, nakonec se krajská síťačka zapojila do aktivit lokálních síťaček, které řešily zejména první ze zmiňovaných problémů v okrese Brno-venkov, které je tvořeno sedmi ORP, z nichž ve třech probíhala aktivita síťování. Lokální síťačky absolvovaly jednání se samosprávou všech ORP a na základě zjištěných potřeb vznikla pracovní skupina ve složení 3 lokálních síťaček a krajské síťačky. Výstupem několika jednání pracovní skupiny byl plán vypracování přehledu služeb, pro Brno-venkov, které budou ale rozděleny do 4 oblastí:

1. Služby poskytované zdarma v Brně s možností do nich dojíždět
2. Služby poskytované zdarma v Brně přístupné pro zájemce, kteří mohou za službou přijet
3. Placené služby na Brně – venkov
4. Placené služby v Brně, které je možné nabídnout i pro okres Brno-venkov

Vypracování tohoto seznamu se chopila lokální síťačka v ORP Kuřim. Tento seznam by měl být do konce realizace projektu představen aktérům. Podle současného nastavení financování služeb na KU JMK a díky realizovanému projektu KU JMK je situace řešitelná spíše formou „svépomoci“ než systémové změny nebo podpory. Za tím účelem se konalo v září 2018 také setkání na KU JMK, které bylo spojeno s poradním sborem hejtmána, a tyto závěry zde byly potvrzeny.

Jak již bylo naznačeno výše, aktivity krajské síťačky byly díky pozdějšímu nástupu do pozice zaměřeny spíše na podporu realizovaných aktivit lokálními síťačkami, které měly celokrajský přesah. Mezi konkrétní výstupy krajské síťačky lze zařadit sdílený kalendář na stránkách www.spo-jmk.cz, metodické vedení zavádění interdisciplinární spolupráce na okresním soudě v Hodoníně nebo nastavení spolupráce OSPOD-MMB-KU JMK.

S blížícím se koncem projektu se veškeré aktivity začaly zaměřovat směrem k jejich udržitelnosti v podstatě ve dvou rovinách:

1. Zajištění pokračování v nastavených platformách spolupráce
2. Zajištění pozice síťaře v jednotlivých lokalitách do budoucna

Jako první se tato otázka otevřela v Brně, kde se díky tomu konal workshop na téma Budoucnost síťování v Brně. Setkání se konalo ve spolupráci s Odborem sociální péče Magistrátu města Brna a Odborem sociálních věcí Krajského úřadu Jihomoravského kraje. Na úvod setkání byly představeny dva projekty, které v současné době zajišťují v podstatě paralelní síťování služeb pro rodiny v Brně. Krajská síťačka pro JMK představila projekt MPSV, zaměřila se zejména na to, jakým způsobem byla v rámci projektu vydefinována pozice lokálního síťaře, na jakých principech a hodnotách by mělo stát jeho působení v lokalitě. Představila limity a omezení jeho práce. Následně zástupce za Ratolest Brno představil jejich projekt, zaměřený zejména na síťování SAS a OSPOD, NZDM a OSPOD. Realizace tohoto projektu, stejně jako projektu MPSV, končí na jaře letošního roku. Bylo tedy namístě uvažovat o udržitelnosti aktivit obou projektů. Třetí významnou aktivitou, která byla na workshopu představená, je činnost Týmu pro mládež, jejímž koordinátorem pro Brno venkov je Ondřej Ipser. Účastníci workshopu měli možnost uvažovat o otázkách jako:

1. Co je to síťování?
2. Jaké aktivity se pod tímto pojmem skrývají?
3. Kdo je to síťář?
4. Jakou podporu síťování potřebuje.

Výstupem těchto diskuzí byly následující okruhy:

Co je to síťování?

- Sbližování se s dalšími aktéry
- Znat se mezi sebou, vědět o svých rolích a kompetencích
- Pomoc propojit se – otevírání dveří k vzájemnému propojení
- Vytváření map služeb
- Vtahování nových subjektů do sítě
- Je to proces, ne činnost, která se dá udělat a má nějaký konec
- Analýza současného stavu lokality
- Zjišťování potřeb aktérů
- Předávání informací aktérům, které budou aktuální
- Organizování setkávání

Kdo by měl zajistit aktivity síťování do budoucna?

- MMB – pokud by se síťování měl chopit odbor sociálních věcí na MMB, bude z důvodu zachování neutrality důležitou otázkou, kdo konkrétně (z jakého oddělení) by tuto činnost měl vykonávat?
- Na úrovni okresu – pokud by se síťování mělo řešit na okresní úrovni, tak je zde možnost propojit jej s komunitním plánováním
- Krajský úřad – pokud by se síťování měl chopit krajský úřad JMK, zůstává otázkou, pod jakým oddělením by síťování mělo probíhat. Měl by to být subjekt, který je:
 - o v lokalitě stabilní a respektovaný subjekt
 - o neutrální s legitimitou pro jednotlivé činnosti síťování
 - o schopný zajistit širší záběr síťování než jenom pro danou lokalitu (konceptně myslet a plánovat, provázání na celorepublikovou síť)
 - o stabilní, který je součástí sítě (mít podporu zřizovatele, zajistit kontinuitu)

Jakou podporu síťování potřebuje?

- Portál síťování, který by byl napojen na další portály v ČR a bylo by tak možné sdílet myšlenky v rámci celé republiky
- Víc lidí, nemůže to být práce jednoho člověka – je nezbytné, aby to byl tým lidí, vedený jednou osobou
- Možnost pracovat v terénu, ne od stolu
- Propojení platforem
- Evaluaci síťování
- Vzdělávání síťářů, supervize, metodické vedení
- Materiální zajištění

Díky pojmenování všech těchto oblastí mohl MMB začít přemýšlet o možnostech zajištění síťování v Brně do budoucna. Následovala ještě dvě setkání, jejichž výstupem je zřízení pozice lokální síťářky na MMB, která po skončení projektu MPSV zajistí síťování v Brně, a tedy i udržitelnost aktivit, které se zde realizovaly.

Obdobnou aktivitou, která směřovala k udržitelnosti, bylo setkání se samosprávou bývalého okresu Hodonín, kde mohla krajská síťářka vypomoci díky zkušenostem z Brna. Dne 30. 1. 2019 realizovaly lokální síťářky setkání na úrovni místopředsedů obcí Hodonín, Kyjov a Veselí nad Moravou, společně s vedoucími odboru sociálních věcí a vedoucími oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Cílem tohoto setkání bylo zejména představit přínosy síťování v daných lokalitách, ale zejména upozornit na rizika, která nastanou v případě, že se nepovede zajistit způsob jak od května letošního roku v síťování pokračovat dál i po skončení projektu MPSV.

Z diskuze, která zde proběhla, vyplynulo několik důležitých závěrů. Možnost zachování pozice síťáře se diskutovala na úrovni kraje i jednotlivých ORP. Jeden z reálných modelů, který je výstupem tohoto setkání, je propojení síťování s komunitním plánováním. Na ORP Hodonín se tak stalo již začleněním síťování do komunitního plánu a v současné době je na místě otázka, jak správně zaměřit aktivity síťování a rozdělit kompetence a úkoly v dané lokalitě tak, aby následovaly výstupy analýzy, která byla lokální síťářkou pro danou lokalitu zpracována. Na ORP Kyjov se další práce pro udržitelnost síťování zaměřila obdobným směrem jako v Hodoníně. Otevřeným tématem zůstalo, jak zajistit poslední ze tří lokalit.

Shrnutí ze síťování na úrovni zapojených ORP

Analýzy místních sítí služeb na úrovni jednotlivých zapojených ORP jsou k dispozici na stránkách www.pravonadetství.cz, kde jsou ke stažení za každou do síťování zapojenou lokalitu v JMK (v JMK vznikly Analýzy ve všech 13 lokalitách, tak jak byly vyjmenovány výše). Byly rovněž prezentovány na semináři k výstupům síťování, který se konal v Brně dne 6. 12. 2018 v konferenčních prostorách hotelu Bobby centrum (prezentace z tohoto semináře jsou rovněž k dispozici na výše zmíněných stránkách).

Analýza místní sítě:

ORP Brno: Doporučení vycházející z mapování potřeb a realizace strategií v této lokalitě se zaměřily zejména na trvalé mapování potřeb, personální posílení bezplatné psychologické a psychiatrické péče, bezplatné pobytové aktivity pro děti v průběhu prázdnin a svátků, posílení kapacit školních psychologů. Z několika proběhlých akcí v Brně vyplývá potřeba vzájemné mezirezortní spolupráce mezi policií, soudy, OSPOD, pomáhajícími profesemi, atd.

ORP Moravský Krumlov: Obdobně jako v ORP Brno je i zde potřeba do budoucna zaměřená na zajištění bezplatné psychologické a psychiatrické péče, také na úrovni školství pedagogicko-psychologických poraden. Aktéři z řad školství a OSPOD vyjádřili potřebu rozšířit preventivní programy, a to zejména z oblasti bezpečného pohybu dětí na internetu, kyberšikany, netolismu.

ORP Kuřim: V dané lokalitě chybí zejména zázemí pro děti i mladistvé z ohrožených rodin, kteří nemají dostatečnou podporu pro aktivní trávení volného času, školní přípravu, rozvíjení bezpečných vztahů či svého potenciálu. Podpora by se do budoucna měla zaměřit zejména na zajištění přehledu dostupných služeb, které by umožnily nahradit chybějící služby SAS.

ORP Vyškov: Na základě mapování potřeb se lokální síťarka ve své činnosti zaměřovala zejména na téma spolupráce aktérů OSPOD a SAS, spolupráci starostů obcí, škol, pediatrů a OSPOD při práci s ohroženými dětmi, dostupnou nabídku pro trávení volného času a zajištění doučování.

ORP Blansko: Na základě mapování potřeb se lokální síťarka ve své činnosti zaměřovala na témata spolupráce sítě služeb pro ohrožené děti a podpoření sítě služeb pro děti se zdravotním postižením a jejich rodiny.

ORP Veselí nad Moravou: Na základě mapování potřeb se lokální síťarka ve své činnosti zaměřovala na témata bezpečného prostoru pro volný čas dětí, podporu spolupráce ZŠ - OSPOD při podpoře ohrožených dětí a jejich rodin, psychiatrickou, psychologickou a psychoterapeutickou péči pro ohrožené rodiny v okrese Hodonín. Významnou aktivitou bylo zejména partnerství OSPODů v okrese Hodonín a spolupráce aktérů působících v okrese Hodonín.

ORP Slavkov u Brna: Na základě zjištění lokální síťarki se aktivity v této lokalitě zaměřovaly zejména na témata nastavení preventivní spolupráce při vyhledávání ohrožených dětí v ORP, realizaci meziresortních setkání v ORP zaměřených na vzájemnou spolupráci, setkání zástupců samosprávy, škol, pediatrů, pracovníků sociálně aktivizační služby (SAS) PIAFA, pracovníků OSPOD a pracovníky z Místní akční skupiny.

ORP Mikulov: Na základě mapování potřeb se lokální síťarka ve své činnosti zaměřuje na přehled služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny – krizová pomoc, služby rané péče, zjištění kapacity a dostupnosti psychologické, psychoterapeutické a psychiatrické péče pro klienty v ORP Mikulov, uspořádání setkání poskytovatelů služeb rané péče, pracovníků OSPOD a pediatrů, mapování bezplatné právní pomoci dostupné pro klienty v ORP Mikulov a zajištění možnosti vzniku sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

ORP Kyjov: Aktivity lokální síťarki byly zaměřeny na čtyři hlavní oblasti – zajištění psychiatrické, psychologické a psychoterapeutické péče pro ohrožené rodiny v bývalém okrese Hodonín, spolupráce OSPODů v okrese Hodonín a spolupráce aktérů zabývajících se prací s ohroženými dětmi a posílení a rozšíření preventivních aktivit.

ORP Pohořelice: V lokalitě byly aktivity síťarki zaměřeny zejména do oblasti vytvoření přehledu dostupných služeb psychologické a psychiatrické pomoci a zajištění sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

ORP Bučovice: Nastavení spolupráce a vzájemné seznámení pracovníků SAS působících na Bučovicku, nastavení spolupráce mezi SAS a OSPOD, dostupná nabídka doučování dětí v ORP Bučovice, posílení komunikace a koordinace mezi ÚP, SAS a OSPOD, přenesení příkladů dobré praxe z jiných ORP do sociální oblasti v ORP a inspirování se jimi, byly oblasti, na které se při svém působení v lokalitě zaměřila lokální síťarka.

ORP Hodonín: Aktivity síťarki byly propojeny s aktivitami v ORP Kyjov a Veselí nad Moravou, proto i zde aktivity směřovaly zejména do oblasti zmapování psychiatrické, psychologické a psychoterapeutické péče pro ohrožené rodiny v okrese Hodonín, spolupráce všech tří OSPODů v bývalém okrese Hodonín (ORP Hodonín, Kyjov a Veselí nad Moravou) vycházející z potřeb ohrožených dětí a zejména spolupráce aktérů působících v okr. Hodonín.

ORP Šlapanice: Nastavení spolupráce zástupců justice (okresní soud Brno-venkov) a OSPODů okresu Brno-venkov, podpora psychologických služeb v ORP Šlapanice, příklady dobré praxe místních samospráv v oblasti péče o ohrožené děti a neformální setkání OSPODů Jihomoravského kraje byly stěžejními oblastmi v tomto ORP.

Témata, která se objevovala v lokalitách nejčastěji, byla propojena v rámci krajské strategie. Dvě ze tří témat, která byla uchopena v rámci krajské strategie, se vyskytovala ve větší nebo menší míře ve všech zapojených ORP. Patří sem již zmiňovaná interdisciplinární spolupráce na makro úrovni a zajištění funkční sítě SAS.

Mezi další témata, která se v jednotlivých lokalitách vyskytovala s větší četností, patří zejména:

1. Zajištění spolupráce OSPOD-ŠKOLY
2. Zajištění kvalitní sítě psychologických služeb
3. Zajištění volnočasových aktivit pro děti a mládež – rozšíření služeb nízkoprahových zařízení

Lokální síťačky organizovaly velké množství setkání, kulatých stolů, workshopů, které byly „šité na míru“ aktérům a jejich potřebám. Za zmínku stojí rozhodně inovativní podoby pořádání akcí, jako například pro-action cafe (platforma, v rámci které se do sdílení inovativních nápadů směřujících k zlepšení života v dané lokalitě zapojují její obyvatelé, kteří v rámci společného setkání, mohou prezentovat vlastní nápady a projekty), které se bude realizovat v březnu letošního roku již podruhé. Tato platforma, otevřená široké veřejnosti, byla vyhodnocena jako velice přínosná a způsob, kterým síťačka přistoupila k organizování, by měl sloužit jako inspirace pro další lokality. Velice významnou aktivitou, která byla postavená na dětské kreativitě a participaci, bylo také vytvoření plakátů a jejich následná putovní výstava. Plakáty vznikly na popud zástupců OSPOD s cílem zvýšit povědomí veřejnosti a především dětí a mládeže o možnostech podpory a pomoci ze strany pracovníků OSPOD v případě nelehkých životních situací. Do příprav se zapojili studenti oboru grafický design ze střední školy Strážnice.

Mnohé aktivity, které lokální síťačky pomohly zorganizovat, měly takový úspěch, že na ně lokalita zareagovala žádostí o pokračování, a tak mnohé z nich měly několik běhů – např. setkání s justicí v Brně, setkání aktérů k interdisciplinární spolupráci na Hodonínsku, setkání se školami, neformální setkání zástupců všech OSPOD v JMK, atd.

Mezi zásadní výstupy lokálních síťáček patří různé seznamy služeb, které lokalita následně převzala a zajistila jejich aktualizaci a zveřejnění (př. přehledný seznam psychologické, psychiatrické a psychologické pomoci pro ohrožené děti a rodiny v okr. Hodonín, nebo vytvoření přehledu služeb pro rodiny s dětmi v okresu Brno-venkov).

Jeden z nejkompexnějších výstupů je zavedení interdisciplinární spolupráce v okrese Hodonín, kde je díky přispění lokálních síťáček od 1. 9. 2018 zaveden nový systém řešení rodičovských konfliktů při rozpadu rodiny. Tento systém bude rozhodně pokračovat i po skončení projektu. Jeho specifčnost spočívá nejen v rozloze lokality, které se dotýká, ale zejména ve výčtu aktérů, kteří se do spolupráce zapojili.

Lokality, ve kterých se nesíťovalo: ORP Boskovice, Tišnov, Rosice, Ivančice, Židlochovice, Hustopeče, Břeclav, Znojmo

Krajská síť služeb pro děti a jejich rodiny vztahující se k tématům síťování

Základním charakteristickým znakem krajské sítě služeb pro děti a jejich rodiny je její nerovnoměrnost a nevyváženost zastoupení v jednotlivých lokalitách. Zatímco na jedné straně škály se nachází lokality pokryté téměř všemi potřebnými službami (př. Kyjov), na druhé straně jsou zde lokality s minimálním pokrytím alespoň základními službami pro ohrožené děti a rodiny. Pro JMK je tedy typická "turistika za službami," které rodina aktuálně potřebuje. Jenom minimum služeb dojíždí za rodinou nebo za dětmi. Cílová skupina tak nemá šanci na akutní a včasné poskytnutí služeb. Dlouhé čekací lhůty, nedostatečné personální pokrytí, nutnost cestovat za službou, to vše způsobuje, z pohledu transformace péče o ohrožené děti, mezeru v systému, na kterou je nezbytné zareagovat.

Druhým charakteristickým prvkem sítě služeb v JMK je nadstandardní ochota a chuť ke spolupráci. Jednotliví aktéři sami volají po různých formách spolupráce, vyhledávají platformy pro navazování kooperace, sami vytvářejí nové platformy a navzdory přesytení sítě různými workshopy, kulatými stoly, pracovními skupinami, atd. jsou aktéři připravení a ochotní vytvářet další. V této oblasti by mohl aktivně zasáhnout KU JMK a tyto platformy monitorovat, zefektivňovat, metodicky vést jednotlivé modely spolupráce (například zavádění tzv. Cochemského modelu). Pokud bude do budoucna síťování ponecháno pouze v rukách aktérů, kteří často nemají přehled o tom, kolik platforem spolupráce již existuje, kde se zapojit, a kde ne, kde vytvářet něco nového, velice rychle dojde k jejich přetížení. Aktéři pak, s cílem zefektivnit svou práci a spolupráci s dalšími aktéry, nebudou mít ve výsledku čas na práci samotnou. Metodické vedení ze strany KU JMK by mělo zajistit přehled v realizovaných projektech a aktivitách, a zejména metodické uchopení nastavování jednotlivých platforem. Pozice krajského koordinátora pro nastavování spolupráce mezi aktéry na podporu ochrany dětí a jejich rodin je zde více než na místě.

Doporučení pro rozvoj sítě v Jihomoravském kraji

Po analýze výstupů a doporučení dílčích lokálních analýz, dále zobecněním zkušeností působením krajské síťačky v dané oblasti, lze doporučení pro další rozvoj zaměřit zejména do tří oblastí:

1) Doporučení k tématu spolupráce v síti

Posílení interdisciplinární spolupráce ve všech lokalitách

Zásadní doporučení krajské analýzy do budoucna je zajistit metodickou koordinaci činností interdisciplinární spolupráce na makroúrovni prostřednictvím krajského koordinátora.

Jednou z nejčastěji se opakujících potřeb, ať už v analýzách lokálních sítí nebo zaznívajících přímo od aktérů, byla potřeba vzájemné spolupráce. Tato spolupráce byla popisována buďto na mikroúrovni, řekněme mezi dvěma nebo třemi aktéry, nebo na makroúrovni, tedy taková, která zapojí do spolupráce všechny aktéry.

1.1. Mikroúroveň spolupráce

Základním prvkem jakékoliv spolupráce je komunikace, vyjasnění kompetencí a osobních kontaktů. Za tímto účelem se v různých lokalitách pořádaly tzv. kulaté stoly, které směřovaly zpravidla k nastavení spolupráce dvou aktérů, typicky OSPOD-ŠKOLY, OSPOD-SAS, atd. Cílem těchto setkání bylo vzájemné propojení aktérů, kteří měli možnost vyjasňovat si běžné postupy v jejich práci a způsoby navázání efektivní spolupráce. Vyjasnění kompetencí, pojmenování limitů a rizik spolupráce, vyjasnění zavedených postupů na obou stranách, vzájemná edukace, to vše přineslo zapojeným aktérům možnost zefektivnit práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami. Do budoucna zůstává otázkou, jak tyto platformy zachovat tak, aby se z nich nestala setkání bez obsahu, ale aby měly vždy konkrétní cíl a odpovídaly potřebám aktérů, kteří do spolupráce vstupují.

1.2. Makroúroveň spolupráce

Díky rozvíjícímu se modelu interdisciplinární spolupráce v České republice, zvaném Cochemský model, se i síťačky v jednotlivých lokalitách začaly postupně s tímto fenoménem potkávat. Byť Cochemský model v dnešní době představuje spíše značku, než jeden konkrétní fungující model, který se dá použít jako šablona v jednotlivých lokalitách, neskrývá se za ním nic víc a nic míň, než interdisciplinární spolupráce na makroúrovni. Aktéři, podílející se na řešení rodičovského konfliktu v době rozvodu nebo rozchodu, se propojí s cílem vytvořit fungující síť služeb a postupů, primárně zaměřenou na dítě a jeho potřeby. Tato síť aktérů funguje jako jeden tým, s jasně vymezenými kompetencemi a rolemi, fungující podle předem stanoveného postupu. Propojení aktérů má význam navenek i dovnitř. Směrem dovnitř síť jim umožňuje dosáhnout stejného efektu jako na mikroúrovni – vyjasnění kompetencí, nastavení efektivní spolupráce, vzájemná edukace, rozložení sil, atd. Směrem navenek takovýto tým působí na rodiče, kteří jsou primárně odpovědní za řešení vlastní situace takovým způsobem, který jim znemožňuje systémem manipulovat tak dlouho, až jejich dítě v konfliktu stráví celé své dětství. Tento model se povedlo v době působení projektu zavést v oblasti bývalého okresu Hodonín, kde jsou od 1. 9. 2018 nové případy na soudu řešeny v modelu interdisciplinární spolupráce. Aktéři se před zavedením několikrát potkali, vzájemně spolu diskutovali o možnostech zajištění interdisciplinární spolupráce na makroúrovni. To, co v současné době v této věci chybí, aby mohl tento systém bezpečně fungovat a případně se rozšiřovat do dalších lokalit (v současné době minimálně dvě další uvažují o zavedení tohoto systému), je podpora z kraje. Zaštítění tohoto tématu na krajské úrovni v podobě metodického vedení a současně interakce s jednotlivými aktéry, kteří mezioborovou spolupráci realizují, umožní jednotlivým lokalitám spolehnout se ve spolupráci na stabilní podporu, nikoliv pouze na podporu vycházející z krátkodobých projektů.

2) Doporučení k zajištění funkční sítě SAS v jednotlivých lokalitách

Doporučení krajské analýzy do budoucna je zajistit v kraji funkční pokrytí SAS, které bude odpovídat potřebám ohrožených dětí a jejich rodin. Funkčním pokrytím se rozumí takové, které zabírá celou lokalitu kraje, je místně a časově dostupná.

Ve všech lokalitách JMK, které byly do projektu zapojeny, se objevilo téma zajištění kvalitní sítě sociálně aktivizačních služeb. Problémy, které jednotlivé lokality vykazují, lze rozdělit do tří oblastí:

1. Neexistence SAS v dané lokalitě
2. Nedostatečné personální zajištění SAS v dané lokalitě
3. Nedostatečná kooperace a flexibilita stávajících SAS, které by případně mohly působit na jiném území, ale nedisponují dostatečnými prostředky

3) Doporučení ke vzájemné informovanosti a vyváženost aktivit na téma ochrany práv dětí

Doporučení krajské analýzy v této oblasti směřuje k udržení tohoto stavu, ale zejména k rozšíření sdílené informační základny na všechny oblasti ohrožených dětí a jejich rodin, sdílení kontaktů, důležitých informací, realizovaných projektů a aktivit

Jedno z prvních zjištění v rámci mapování potřeb krajské sítě byla obrovská roztržitost informační základny, která v podstatě neumožňovala vytvořit komplexní přehled existujících aktérů v síti, aktivit, které se v dané oblasti konají, propojit stávající platformy s nově vznikajícími. Důsledkem této roztržitosti byla především zřetelná přetíženost aktérů v síti. Ti se nekonceptně účastnili různých aktivit, na které jim přicházely pozvánky od jiných aktérů, kteří v dané oblasti realizovali nějaký projekt na spolupráci, nebo vnímali potřebu spolupracovat, případně se nějakým způsobem vzdělávat ve společné oblasti. Tím, že tyto nabídky nebyly nikde centrálně podchyceny, nebyl přehled o tom, jaké aktivity se v jednotlivých lokalitách realizovaly, nebylo možné plánovat ani nově vznikající aktivity, které by odpovídaly reálným potřebám aktérů v síti, nikoliv potřebám jednoho projektu, který se v dané lokalitě realizoval. Na tuto potřebu zareagoval velice dobře KU JMK tým, že zřídil sdílené stránky www.spo-jmk.cz. Toto webové rozhraní sdružuje veškeré informace k tématu sociálně-právní ochrany dětí na území JMK. V dalším kroku byl tento portál rozšířen o sdílený kalendář, do kterého mají možnost všichni aktéři sítě ukládat informace o aktivitách, které jsou v kraji realizované, a tím pádem také plánovat, kterých aktivit se v daném období účastnit.

Doporučení vycházejí ze zjištěného aktuálního stavu sítě (k datu vzniku dokumentu).

Závěrem

Osobní poděkování patří všem aktérům sítě, kteří se do síťování zapojili a rozhodli se tak pomoci zlepšení kvality sítě na podporu ohrožených dětí a jejich rodin. Nejsrdečnější poděkování však patří zejména lokálním síťáčkám, které působily v Jihomoravském kraji. Bez jejich tvrdé práce, odhodlání a nasazení, trpělivosti a víry v myšlenku transformace systému pro ohrožené děti a jejich rodiny, by se nikdy nepovedlo udělat tak obrovský kus práce a tak významný posun, k jakému v jednotlivých lokalitách došlo. Ony byly ty, které v první linii hájily potřeby aktérů a snažily se naplnit všechny cíle a strategie, které v lokalitách vznikly. Jim patří největší dík za práci, na kterou bylo s radostí navazovat a propojovat ji na celokrajské úrovni.

Použité zdroje

- Výroční zpráva JMK z roku 2017 vydána k datu 22. 6. 2018 – dostupné z: <https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=10529&TypeID=1>
- Koncepce rodinné politiky – dostupné z: <https://www.rodinnapolitika.cz/208-koncepce-rodinne-politiky-jihomoravskeho-kraje-na-obdobi-2015-2019.html>
- Strategie transformace sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením v jihomoravském kraji na období 2014–2020 – dostupná z: <https://socialnisluzby-jmk.kr-jihomoravsky.cz/Folders/3139-1-Transformace+socialnich+sluzeb.aspx>
- Program rozvoje Jihomoravského kraje 2018-2021 – dostupné z: <https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=340678&TypeID=2&origin=mobile>
- Krátkodobý realizační plán Strategie rozvoje lidských zdrojů Jihomoravského kraje 2018–2019 – dostupné z: <https://m.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=341131&TypeID=2>
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Jihomoravského kraje 2016-2020 – dostupné z: <https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=280458&TypeID=2&origin=mobile>
- Strategie protidrogové politiky Jihomoravského kraje 2010-2018 – dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/strategie-2010-2018_upravy.pdf
- Projekt Podpora sociálně-právní ochrany dětí na Krajském úřadě Jihomoravského kraje II – dostupné z: <https://www.spo-jmk.cz/prehled-projektu-spo>
- Právo na dětství – www.pravonadetstvi.cz

Potřebujete více informací?

K síťování ve vaší obci či kraji?

Obraťte se na krajskou síťářku **Mgr. Ing. Martinu Cirbusovou, Ph.D.**, e-mail: martina.cirbusova@mpsv.cz, tel.: 731 654 897 nebo na krajskou koordinátorku síťování **Mgr. Alžbětu Možíšovou** (dotazy spojené se síťováním v zapojených obcích), e-mail: alzbeta.mozisova@mpsv.cz, tel.: 773 790 723.

K aktivitě síťování?

Obraťte se na odborného garanta **Mgr. Štěpána Bolfa**, e-mail: stepan.bolf@mpsv.cz, tel.: 221 923 647, 775 853 476 nebo na vedoucí oddělení transformace služeb pro rodiny a děti, odbor ochrany práv dětí **Mgr. Kristýnu Jůzovou Kotalovou**, e-mail: kristyna.kotalova@mpsv.cz, tel.: 221 922 255, 724 178 744.

www.pravonadetstvi.cz

www.mpsv.cz

